Hoofdingenieur-directeur van het RIZA André van Bennekom:

"Is het nog verantwoord te blijven investeren in nieuwe infrastructuur in het westen?"

In het eerste nummer van H_2O van dit jaar stond het bericht dat vanaf 1 januari jl. Rijkswaterstaat een agentschap is geworden. Binnen Rijkswaterstaat is het Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA) vanouds de 'counterpart' voor de bedrijven en diensten in de watersector. Een specialistische dienst, waarin niet alleen veel kennis en ervaring aanwezig is, maar ook een dienst die deze kennis voortdurend actief uitdraagt, getuige de twee volle pagina's met in 2005 nieuw verschenen rapporten in diezelfde uitgave van H_2O. Staan er ook voor het RIZA veranderingen voor de deur? Verslag van een gesprek met André van Bennekom, hoofdingenieur-directeur van het RIZA, in het Smedinghuis in Lelystad.

Wat was de aanleiding om van Rijkswaterstaat een agentschap te maken?

"Dit is één van de vele veranderingen die de rijksoverheid doorvoert om tot een efficiënter werkend overheidsapparaat te komen. Wij kenden tot dusverre strakke jaargrenzen, die ertoe leidden dat gelden alleen binnen een jaar besteed konden worden. We krijgen nu een baten- en lastensysteem dat flexibeler is en een meer projectmatige besteding van gelden mogelijk maakt. De maatregel is anderzijds ook onderdeel van de keuze om de werkvelden, beleid, uitvoering en inspectie in de rijksdiensten van elkaar te scheiden. In het bijzonder Rijkswaterstaat vond men altijd een te grote, te machtige organisatie. Dat geheel is nu in drieën gesplitst. Rijkswaterstaat is nu alleen de zelfstandige uitvoeringsorganisatie geworden."

"De minister en de staatssecretaris houden de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het doen en laten van de dienst, die ze tot dusverre ook hadden. Ook de geldstroom blijft dezelfde. Wij hoeven niet, zoals de universiteiten, een eigen derde geldstroom te gaan creëren. Het KNMI is ons voorgegaan. Dat is al eerder een agentschap geworden."

Ben je blij met deze nieuwe positionering?

"Ja, ik vind het een goede ontwikkeling. Maar er komt wel heel wat bij kijken voor je de dienst zover hebt. Financiën heeft dit hele proces uiterst kritisch gevolgd. Het was één van de drie speerpunten uit het ondernemingsplan van Rijkswaterstaat: het huis op orde, een publieksgericht netwerkmanagement en een modern personeelsbeleid. In deze nieuwe structuur krijgen we nu het huis op orde. De financiële organisatie van de bedrijfsvoering is vernieuwd. Het betekent wel strakkere regels, meer gelijkvormigheid, minder ruimte voor eigen ontwikkelingen en initiatieven, meer centrale sturing."

Aan welk soort netwerken denken jullie bij publieksgericht netwerkmanagement?

"We hebben het dan over de fysieke stelsels die wij beheren, dus over het hoofdwatersysteem, de grote rivieren, het IJsselmeer en de kustwateren, het hoofdvaarwegennet en het hoofdwegennet. En met publieksgericht netwerkbeheer bedoelen we onder andere dat we ons beheer beter af willen stemmen op dat van de regionale beheerders. De KRW helpt daarbij, want die dwingt ons tot een stroomgebiedsgerichte aanpak. Voor het hoofdwatersysteem onderscheiden we 17 verschillende functies. Bij elk van die functies streven we ernaar het beheer af te stemmen op de wensen van de gebruiker. En de belangen van al die functies lopen niet altijd parallel. Het is lastig om tot een goede afweging en afstemming van die belangen te komen. Het RIZA ondersteunt de beheersdiensten van Rijkswaterstaat daarbij."

"Het is wel zo dat het karakter van het RIZA de laatste jaren veranderd is. Toen mijn voorganger, Joost de Jong, in 1985 benoemd werd, kreeg hij als opdracht van het RIZA een technisch-wetenschappelijke club van hoog niveau te maken. Dat heeft hij ook gedaan en met veel succes. In dat beleid is tien jaar geleden, net voor mijn komst, een kentering gekomen. Het sterk wetenschappelijk karakter van het instituut is afgebouwd. Het RIZA is veel meer adviserend geworden. Het kreeg meer een regisseursrol. We hebben nu vooral deskundigen in dienst en nauwelijks nog wetenschappers. En nieuwe ontwikkelingen staan voor de deur."

Waar doel je op?

"Eén dezer dagen valt de beslissing van het kabinet over de oprichting van het Delta-instituut, waarin alle kennis op het gebied van bodem en water, zowel kwaliteit als kwantiteit, gebundeld wordt. Specialistische kennis die nu aanwezig is bij WL/Delft Hydraulics, GeoDelft, GTI, NITG-TNO, RIZA, RIKZ en de Dienst Weg- en Waterbouw van Rijkswaterstaat wordt gebundeld."

Waar komt deze impuls vandaan?

"Het is een gevolg van het advies van de commissie Wijffels die het proces van de ontwikkeling van fundamentele kennis, het omzetten in toegepaste kennis en het vermarkten van deze kennis onder de loep genomen heeft. In het Delta-instituut wordt alle fundamentele kennis die in Nederland aanwezig is op het gebied van de deltaproblematiek bijeengebracht. Zowel nationaal als internationaal komen we dan sterker te staan. Voor de bestaande organisaties was dit wel even slikken, maar het opent ook nieuwe mogelijkheden. Het advies is verder uitgewerkt onder leiding van Hans Smits. Binnenkort komt een concreet voorstel in het kabinet. Het nieuwe instituut moet per 1 januari 2007 gaan functioneren. Het krijgt een aparte status, los van de ministeries. Een soort TNO-achtige positie. Dit moet nog nader worden uitgewerkt."

"RIZA verdwijnt als zelfstandige dienst. De deskundigen verhuizen naar de nieuwe Waterdienst"

André van Bennekom.

Wat betekent dit voor het RIZA?

"Het RIZA raakt zijn specialisten kwijt, zo'n 40 van de 400 medewerkers. Maar parallel binnen dit proces loopt een reorganisatie binnen Rijkswaterstaat. De deskundigen van RIZA, RIKZ en DWW worden bijeengebracht in de nieuwe Waterdienst. Deze drie diensten zijn allemaal specialistische diensten, die al sinds 1985 in hun huidige vorm bestonden, maar die nu door de vorming van het Delta-instituut tot een hergroepering gedwongen worden. RIZA, RIKZ en DWW opereren op hetzelfde terrein: waterstanden, veiligheid, ondiepe kustwateren, dynamisch kustbeheer, waterkwaliteit, ecologie."

"Deze samenvoeging is niet nieuw. Vroeger waren deze mensen ook verenigd in de Directie Waterhuishouding en Waterbeweging, met meer dan 1000 mensen. Die omvang maakte deze directie slecht bestuurbaar. Nu gaat het om een dienst van ongeveer 550 medewerkers, een omvang die veel beter te besturen is. Alle deskundigen op gebied van waterbeheer zitten dan weer bijeen. Ook vergunningverlening en handhaving gaan over naar het nieuwe instituut."

Betekent dit het einde van het RIZA?

"Ja, als zelfstandige dienst wel. Het RIZA is in 1920 opgericht, om in Nederland de afvalwaterproblematiek ter hand te nemen, Dat heeft uiteindelijk geleid tot de inwerkingtreding van de Wvo in 1970. Het RIZA was specialist op het gebied van de afvalwaterzuivering, later op het gebied van het waterkwaliteitsbeheer. Met Ab Dirkzwager is onlangs de laatste afvalwaterman vertrokken."

"Het RIZA is in het kader van de spreiding van de rijksdiensten verhuisd van Voorburg naar Lelystad, indertijd een overgang vol emotie. Wat nu de nieuwe plaats van vestiging wordt, weet ik niet. Het RIKZ zit in Den Haag, DWW in Delft. Onze mensen staan niet te trappelen om terug te gaan naar de randstad. Verstandelijk staan ze wel achter deze ontwikkeling, maar emotioneel ligt het een stuk moeilijker."

"We bereiden een gedenkboek voor, want de kans dat voor de afkorting RIZA ook dit keer weer een nieuwe invulling gevonden wordt, lijkt me wel erg klein."

Hoe ben jij zelf bij het RIZA terechtgekomen?

"Ik ben geboren in 1947 en na mijn studie civiele techniek in Delft begonnen bij de toenmalige studiedienst Hoorn van Rijkswaterstaat. Dat was een kleine adviesdienst voor de kust en Waddenzee. We deden onderzoek naar de mogelijkheden voor afsluiting van de Waddenzee als vervolg op het Deltaplan. Later ben ik overgestapt naar de verkeers- en vervoerssector. Van 1977 tot 1980 werkte ik in Suriname op de afdeling Wegen en Bruggen van het ministerie van Openbare Werken en Vervoer. Vanaf 1980 heb ik, weer terug bij Rijkswaterstaat, eerst gewerkt aan de ringweg van Amsterdam. Daarna ben ik in Overijssel lid van het directieteam geworden en in 1990 hoofdingenieur-directeur in Groningen. Daar kreeg ik voor het eerst weer met water te maken. Toen de directies Groningen, Friesland en Drenthe werden samengevoegd tot de Directie Noord-Nederland werd ik hoofdingenieur-directeur van de Dienst Weg- en Waterbouwkunde in Delft, een dienst die zich zowel met vraagstukken van de droge als van de natte waterstaat bezighield. Van daaruit ben ik in 1997 Joost de Jong opgevolgd als hoofdingenieur-directeur van het RIZA."

Hoe kijk je tegen de toekomst aan?

"Ik zie voor mezelf geen HID-functie meer weggelegd. Maar ik voel me zeer verbonden met het veld van waterhuishouding en -beweging. Voor de toekomst is de grote vraag hoe we ons voorbereiden op de combinatie van zeespiegelrijzing, klimaatverandering en bodemdaling. Financieel zullen de te nemen maatregelen geen echt probleem zijn, want we betalen nu erg weinig per inwoner per jaar voor onze droge voeten. Maar wil je wonen achter meters hoge dijken? Kun je emotioneel met zo'n constante dreiging op de achtergrond omgaan? Hoe zeker zijn de technische concepten? New Orleans laat zien hoe gigantisch de rampspoed is die over je heen komt als het mis gaat."

"Is het nog verantwoord om te blijven investeren in nieuwe infrastructuur in het westen of moeten we het accent verleggen naar de hogere delen van ons land? Die discussie begint nu op gang te komen en die discussie moet ook gevoerd worden. Eerst moeten we de fase van bewustwording door. Dat hebben we in de jaren '90 gezien bij 'ruimte voor water'. Die problematiek leefde eerst alleen maar in de kringen van het Rijk. Maar nu is hij ook verankerd in het bewustzijn van gemeenten en provincies, ingenieursbureaus en projectontwikkelaars. Zo moet het bij zeespiegelrijzing en bodemdaling ook gaan. De problematiek van de delta bij het proces van klimaatverandering. Hij speelt bij ons, maar ook in Indonesië, Bangladesh, Vietnam, Egypte en de Verenigde Staten. Het is een wereldwijd vraagstuk, 'water en ruimtelijke ordening' wordt het belangrijke terrein in de toekomst, naast 'water en economie', de benadering van hetzelfde probleem vanuit kosten en risico's. Daar zou ik nog graag een aantal jaren aan meewerken." ¶

Maarten Gast